

Vedlegg G: HANDLINGSARK – Klima- og energiplan for Gran 2018-2022

I handlingsarkene nedenfor er ansvaret for gjennomføring av tiltakene fordelt på de ulike enhetene. Noen tiltak er plassert på flere enheter der enhetene har hver sin del av ansvaret. For eksempel har klimapådriver et ansvar for å følge opp og gi råd innen mange av tiltakene, selv om hovedansvaret ligger på andre.

OVERSIKT:

<i>Avdeling/stilling/ansvarsområde:</i>	<i>Sidetall:</i>
Alle virksomheter	2
Ordfører	3
Kommunalsjef/enhetsleder	3
Stab & Støtte	3
Kultur & Samfunn	4
Plan, bygg og oppmåling	5
Eiendom	6
Driftsleder/vaktmester	7
Prosjektansvarlig (bygg og anlegg)	7
Næringsrådgiver	8
Kommunikasjonsansvarlig	9
IKT	9
Innkjøpsansvarlig	10
Innkjøpskoordinator	10
Skole	11
Kulturkontoret	11
Landbrukskontoret for Hadeland	11
Destinasjonsselskapet GHRR	14
Hadeland og Ringerike Avfallsselskap (HRA)	14
Regionrådsadministrasjon	15
Klimapådriver	16

Ansvar: ALLE VIRKSOMHETER

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Hovedansvar/ Samarbeidspartner	
<i>Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.</i>					
1.1	Innføre kildesortering i kommunale virksomheter i tråd med HRAs sorteringsfraksjoner.	Antall virksomheter med fullstendig sorteringsstasjon Sorteringsprosent i plukkanalyse (gjennomføres årlig i perioden 2018-2022) Questback-undersøkelse for ansatte	Innen 2020	Utstyr til sorteringsstasjoner Personalressurser	Hovedansvar: Eiendom
1.4	Tilrettelegge for og øke bruken av web- og telefonmøter, streaming av seminarer etc.	Utstyr installert Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende Gjelder f.o.m. 2018	Utstyr til møterom Utstyr til ansatte Evt. abonnementskostnader	Hovedansvar: IKT
1.13	Fra 2018 stiller vi krav om synliggjøring av klimafotavtrykk i alle relevante innkjøp. Innen 2020 er klimahensyn i kravspesifikasjon eller som tildelingskriterium godt innarbeidet i hele organisasjonen.	Gjennomført krav	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		Hovedansvar: Innkjøpsansvarlig Samarbeid: Innkjøpskoordinator
<i>Mål 8: Gran kommune skal styrke kompetanse og ressurser til klima- og energiarbeidet.</i>					
8.1	Spre informasjon om og oppfordre ansatte til å delta på relevante kurs, seminarer, konferanser og andre former for faglig påfyll.	Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende	Deltakeravgift – skal prioriterer gratis/rimelige tilbud	Samarbeid: Klimapådriver
8.2	Ha klima og energi på agendaen i relevante fagforum og internmøter i kommunen.	Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende		Medansvar: Kommunalsjef og enhetsledere
8.4	Etterspørre kompetanse innen klima og energi ved rekruttering i stillinger og prosjekter hvor dette er relevant.	Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende		

Ansvar: ORDFØRER

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere	
<i>Mål 2: Gran kommune skal tilrettelegge for klimavennlig transport og arealbruk.</i>					
2.9	Drive påvirkningsarbeid gjennom Stor-Oslo Nord-samarbeidet for at investeringer i Gjøvikbanen/CityLink prioriteres i Nasjonal Transportplan.	Evaluering av togtilbud Nasjonal transportplan 2022-2033	Løpende	Personalressurser Midler avsatt til regional stilling.	Regionrådsadm/ Regional prosjektleder i Stor-Oslo Nord
<i>Mål 3: Gran kommune skal ha kretsløpsbasert avfallshåndtering og oppnå 60 % materialgjenvinning innen 2024.</i>					
3.1	Påvirke gjennom kommunens eierskap i Hadeland og Ringerike Avfallsselskap.	Prosentandel materialgjenvinning hos HRA	Løpende		

Ansvar: KOMMUNALSJEF/ENHETSLEDER

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere	
<i>Mål 8: Gran kommune skal styrke kompetanse og ressurser til klima- og energiarbeidet.</i>					
8.2	Ha klima og energi på agendaen i relevante fagforum og internmøter i kommunen.	Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende		Alle virksomheter
8.4	Etterspørre kompetanse innen klima og energi ved rekruttering i stillinger og prosjekter hvor dette er relevant.	Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende		Alle virksomheter

Ansvar: STAB & STØTTE

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere	
<i>Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.</i>					
1.2	Ved innkjøp av nye kommunale biler skal nullutslippsbiler vurderes.	Antall og andel nullutslippsbiler Rapport/klimaregnskap fra leverandør	Løpende	Kam gi høyere investeringskostnader, men lavere driftskostnader enn bensin- og dieslbiler.	Brukere (Hjemmetjenesten, teknisk drift) Innkjøpskoordinator

Ansvar: KULTUR & SAMFUNN

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere	
<i>Mål 2: Gran kommune skal tilrettelegge for klimavennlig transport og arealbruk.</i>					
2.10	Samarbeide med busselskap og fylkeskommunen for at kollektivtransport blir et godt alternativ til bil på de viktigste reisestrekningene for Hadeland.	Evaluering av rutetilbud Kollektivandel/antall reisende med kollektiv Reisevaneundersøkelse Transportanalyse i 2022?	Løpende	Personalressurser	Regionrådsadm. Fylkeskommunen Busselskap
<i>Mål 5: Gran kommune skal drive kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid i lokalsamfunnet og samarbeide med lokale initiativ og aktører.</i>					
5.3	Være åpen for grasrotinitiativ (eksempler: økolandsby, Bærekraftig Liv, Transition Town, reparasjonskafé, låne- og delingsordninger).	Antall henvendelser med positiv respons fra kommunen Antall lokale initiativ/aktiviteter	Løpende		Klimapådriver
<i>Mål 8: Gran kommune skal styrke kompetanse og ressurser til klima- og energiarbeidet.</i>					
8.5	Ha dedikert ressursstilling i kultur- og samfunnsavdelingen som har overordnet ansvar for oppfølging og rapportering av klima, energi, biologisk mangfold og forurensing.	Stilling etablert	Gjelder f.o.m. 2018	Personalressurser 50 % stilling	
Som samarbeidspartner:					
<i>Mål 8: Gran kommune skal styrke kompetanse og ressurser til klima- og energiarbeidet.</i>					
8.3	Delta aktivt i klimanettverk.	Deltakelse på nettverksarenaer Aktiviteter i nettverk	Løpende		Ansvar: Klimapådriver

Ansvar: PLAN, BYGG OG OPPMÅLING					
<i>Mål og tiltak</i>	<i>Måleindikator</i>	<i>Tidsplan</i>	<i>Kostnader</i>	<i>Samarbeidspartnere</i>	
<i>Mål 2: Gran kommune skal tilrettelegge for klimavennlig transport og arealbruk.</i>					
2.3	Unngå drenering av myr og våtmark i nye areal- og reguleringsplaner.		Løpende		
2.4	Etablere trygg sykkelparkering ved kollektivknutepunkt.	Antall sykkelparkeringsplasser	Innen utgang av 2022	Kommunal egenandel (spleiselag) Personalressurser	Medansvar: Bane Nor Oppland trafikk Grunneiere
2.5	Utrede potensialet for fortetting av eksisterende boligarealer, med mål om at veksten i persontransporten skal tas med kollektiv, sykkel og gange.	Utredning gjennomført	Løpende	Personalressurser	
2.9	Ved omreguleringer eller nyreguleringer av bolig- og næringsområder og nye hyttefelt skal et godt eksisterende eller mulighet for et godt fremtidig kollektivtilbud vektlegges i planleggingen.	Andel av reguleringsaker hvor dette hensynet er ivarettatt	Løpende		
<i>Mål 3: Gran kommune skal ha kretsløpsbasert avfallshåndtering og oppnå 60 % materialgjenvinning innen 2024.</i>					
3.5	Gjennomføre vedtatte bestemmelser om fjernvarme i Mohagen industriområde.	Antall nye tilknytninger kWh produsert	Løpende		
<i>Mål 6: Gran kommune skal veilede og stimulere landbruksnæringa til å redusere klimagassutslipp, øke karbonlagring og drive bærekraftig verdiskaping.</i>					
6.9	Ivareta store sammenhengende skog- og utmarksområder i planprosesser.	Reguleringer Arealplaner	Løpende		Landbrukskontoret
6.10	Begrense utbygging på skogarealer, med særlig vekt på skog med høy bonitet.	Reguleringer Arealplaner	Løpende		Landbrukskontoret
<i>Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.</i>					
7.2	Bruke handlingsrommet i utbyggingsavtaler med mål om redusert energi og klimagassutslipp. Utarbeide en sjekkliste for miljøkrav til entreprenører i byggeprosjekter. ✓ Ladepunkter ✓ Vannbåren varme i nybygg	Sjekkliste utarbeidet Andel utbyggingsavtaler hvor sjekkliste er ivarettatt	Løpende	Personalressurser	

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Energiløsninger med lavt klimafotavtrykk ✓ Klimagassregnskap/livsløpskostnader ✓ Tre og materialer med lavt klimafotavtrykk 				
7.8	Påvirke lokal hyttebygging til å bli mer klimavennlig, blant annet i form av konsentrerte hyttefelt, tilgang til kollektivtilbud, fornybar energi, begrenset hyttestørrelse, miljøvennlige løsninger for energi, VA, byggematerialer og avfallshåndtering.	Gjennomførte aktiviteter	Løpende	Personalressurser og evt. kommunal egenandel i prosjektet «Klimavennlig hytteliv på Lygna»	Grunneiere

Ansvar: EIENDOM

Mål og tiltak		Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
<i>Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.</i>					
1.1	Innføre kildesortering i kommunale virksomheter i tråd med HRAs sorteringsfraksjoner.	Antall virksomheter med fullstendig sorteringsstasjon Sorteringsprosent i plukkanalyse (gjennomføres årlig i perioden 2018-2022) Questback-undersøkelse for ansatte	Innen 2020	Utstyr til sorteringsstasjoner Personalressurser	Alle virksomheter
1.3	Installere ladepunkter for tjenestebiler ved kommunale bygninger og arbeidsplasser som har behov for det.	Antall nye ladepunkter Andel bygg med ladepunkter	Installeres løpende. Fullført innen utgang av 2022.	Ca. 10-15 000 kr pr ladepunkt Ladepunktbehov må kartlegges Søke tilskudd	Klimapådriver
1.6	Bruke lave klimagassutslipp (LCA) og livsløpskostnader (LCC) i kravspesifikasjon eller som tildelingskriterium i kommunens anskaffelser for bygg- og anleggsarbeid.	Gjennomført krav	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		Medansvar: Prosjektansvarlig
1.8	Benytte et gjennomgående system for vurdering av miljøkvaliteter for kommunale byggeprosjekter, både ved nybygg og større rehabiliteringsprosjekter (eksempel: BREEAM sertifisering).	Antall og andel byggeprosjekt der miljøsertifiseringssystem er benyttet	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		
1.9	Bruk av energikilder med lavt klimafotavtrykk skal vurderes i alle kommunens byggeprosjekter. Jordvarme og solenergi skal inkluderes i alle vurderinger.	Antall og andel byggeprosjekt der fornybar energi er vurdert og valgt Fornybarandel av kommunens energibruk	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		

1.10	Vurdere å installere energifleksibelt lavtemperatur varmeløsning (vannbårent) basert på fornybare energikilder med lavt klimafotavtrykk i alle kommunale formålsbygg ved større rehabilitering.	Gjennomført installasjon	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		
1.11	Arbeide videre med tiltak for energisparing (ENØK) i kommunale bygg.	Antall Enøk tiltak Årlig energibruk i bygg	Løpende Gjelder f.o.m. 2018	Eventuelle økte driftsutgifter	Driftsledere/vaktmestere
1.12	Etterspørre anleggsmaskiner med null- eller lavutslippsteknologi eller så lavt klimafotavtrykk som mulig i kommunale bygg- og anleggsprosjekter.	Antall og andel av bygg- og anleggsprosjekt hvor dette er etterspurt og gjennomført	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		

Som samarbeidspartner:

Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.

7.4	Formidle kunnskap om bruk av tre som byggemateriale til arkitekter, konsulenter, entreprenører og eiendomsutviklere.	Gjennomførte aktiviteter Antall deltakere	Løpende	Seminarutgifter 20-40 000 kr	Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeidspartnere: Prosjektansvarlig, Klimapådriver
-----	--	--	---------	------------------------------	---

Ansvar: DRIFTSLEDER/VAKTMESTER

<i>Mål og tiltak</i>	<i>Måleindikator</i>	<i>Tidsplan</i>	<i>Kostnader</i>	<i>Samarbeidspartnere</i>
----------------------	----------------------	-----------------	------------------	---------------------------

Som samarbeidspartner:

Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.

1.11	Arbeide videre med tiltak for energisparing (ENØK) i kommunale bygg.	Antall Enøk tiltak Årlig energibruk i bygg	Løpende Gjelder f.o.m. 2018	Eventuelle økte driftsutgifter	Ansvar: Eiendom
------	--	---	--------------------------------	--------------------------------	-----------------

Ansvar: PROSJEKTANSVARLIG (bygg og anlegg)

<i>Mål og tiltak</i>	<i>Måleindikator</i>	<i>Tidsplan</i>	<i>Kostnader</i>	<i>Samarbeidspartnere</i>
----------------------	----------------------	-----------------	------------------	---------------------------

Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.

1.5	Alle kommunale nybygg skal bygges i tre og/eller materialer med like lavt klimaavtrykk.	Antall bygg med slike kvaliteter	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		Tredriver i Oppland Tretknisk Institutt
-----	---	----------------------------------	--------------------------------	--	--

		Klimaregnskap for bygg Antall m ³ trevirke benyttet			m.fl.
1.6	Bruke lave klimagassutslipp (LCA) og livsløpskostnader (LCC) i kravspesifikasjon eller som tildelingskriterium i kommunens anskaffelser for bygg- og anleggsarbeid.	Gjennomført krav	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		Medansvar: Eiendom

Som samarbeidspartner:

Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.

7.4	Formidle kunnskap om bruk av tre som byggemateriale til arkitekter, konsulenter, entreprenører og eiendomsutviklere.	Gjennomførte aktiviteter Antall deltakere	Løpende	Seminarutgifter 20-40 000 kr	Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeid: Eiendom, Klimapådriver
-----	--	--	---------	------------------------------	---

Ansvar: NÆRINGSRÅDGIVER

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
<i>Mål 2: Gran kommune skal tilrettelegge for klimavennlig transport og arealbruk.</i>				
2.2	Stimulere og tilrettelegge for etablering av boligløsninger som bidrar til lavere klimagassutslipp og mer bærekraftig ressursutnyttelse. Det skal startes opp et arbeid med å regulere et område til bærekraftig byggefelt hvor slike løsninger kan utprøves.	Andel av nye bygninger med disse kvalitetene	Løpende	Klimapådriver

Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.

7.1	Samarbeide med handelsnæringen om å redusere bruk av plast, bruke gjenvinnbar plast med lavt klimafotavtrykk hvor plastbruk er nødvendig og øke gjenvinning av plast.	Antall butikker/utsalg som innfører tiltaket Antall kg gjenvunnet plast	Løpende		Medansvar: Klimapådriver Samarbeid: HRA
7.9	Arrangere informasjonsmøter om miljøledelse i bedrifter og ulike sertifiseringsordninger.	Gjennomførte aktiviteter Antall deltakere Antall miljøsertifiserte bedrifter i kommunen	2018-2019	Kursutgifter	Medansvar: Klimapådriver Samarbeid: Hadelandshagen

Ansvar: KOMMUNIKASJONSANSVARLIG

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
Som samarbeidspartner:				
<i>Mål 3: Gran kommune skal ha kretsløpsbasert avfallshåndtering og oppnå 60 % materialgjenvinning innen 2024.</i>				
3.4	Gi innbyggerne kunnskap og praktiske tips for å øke utsorteringsgraden av husholdningsavfall.	Plukkanalyser	Løpende	Ansvar: HRA Samarbeid: Klimapådriver
<i>Mål 5: Gran kommune skal drive kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid i lokalsamfunnet og samarbeide med lokale initiativ og aktører.</i>				
5.1	Bruke kommunens informasjonskanaler aktivt med å spre kunnskap og informasjon om klima og energi til lokalsamfunnet	Antall infoartikler Webtrafikk Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende	Ansvar: Klimapådriver
5.2	Gjennomføre en årlig informasjon- og holdningskampanje for ulike temaer innen energi og klima (eksempler: Grønne uker, Mobilitetsuka, Earth Hour).	Gjennomførte aktiviteter	Årlig i perioden 2018-2022	Personalressurser Kommunal egenandel Søke tilskudd Ansvar: Klimapådriver
5.6	Gjennomføre informasjon- og holdningstiltak for å oppnå endrede matvaner og mindre matsvinn	Gjennomførte aktiviteter Questback-undersøkelse for ansatte	Innen utgangen av 2019	Personalressurser Informasjonsmateriell/markedsføring Ansvar: Klimapådriver Samarbeidspartnere: HRA Fremtiden I Våre Hender
5.7	Gjennomføre informasjon- og holdningstiltak for å øke gjenvinning av plast og redusere bruk av fossil og ikke-nedbrytbar plast.	Gjennomførte aktiviteter Questback-undersøkelse for ansatte	Innen utgangen av 2019	Personalressurser Informasjonsmateriell/markedsføring Ansvar: Klimapådriver Samarbeidspartnere: HRA
5.9	Gi alle innbyggere tilgang til ENØK-analyser av boligen sin	Webtrafikk	2018-2019	Årlig lisens: 10-20 000 Ansvar: Klimapådriver Samarbeidspartnere: Energiportalen

Ansvar: IKT

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
<i>Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.</i>				
1.4	Tilrettelegge for og øke bruken av web- og telefonmøter, streaming av seminarer etc.	Utstyr installert Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende Gjelder f.o.m. 2018	Utstyr til møterom Utstyr til ansatte Evt. abonnementskostnader Alle virksomheter

Ansvar: INNKJØPSANSVARLIG

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
<i>Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.</i>				
1.13	Fra 2018 stiller vi krav om synliggjøring av klimafotavtrykk i alle relevante innkjøp. Innen 2020 er klimahensyn i kravspesifikasjon eller som tildelingskriterium godt innarbeidet i hele organisasjonen.	Gjennomført krav	Løpende Gjelder f.o.m. 2018	Medansvar: Alle virksomheter Samarbeid: Innkjøpskoordinator

Ansvar: INNKJØPSKOORDINATOR

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
<i>Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.</i>				
1.14	Innarbeide følgende satsingsområder i felles anskaffelsesstrategi og avtale om interkommunalt innkjøpssamarbeid for Hadelandskommunene: <ul style="list-style-type: none"> - Kortreiste innkjøp der det er hensiktsmessig. - Grønn innkjøpsprofil og kretslopstankegang. - Synliggjøring av klimafotavtrykk og livsløpskostnader.	Ferdigstilt strategi og avtale	Innen 2019	Klimapådriver

Som samarbeidspartner:

<i>Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.</i>					
1.2	Ved innkjøp av nye kommunale biler skal nullutslippsbiler vurderes.	Antall og andel nullutslippsbiler Rapport/klimaregnskap fra leverandør ¹	Løpende	Kam gi høyere investeringskostnader, men lavere driftskostnader enn bensin- og dieslbiler.	Ansvar: Stab & Støtte Samarbeidspartnere: Brukere (Hjemmetjenesten, teknisk støtte)
1.13	Fra 2018 stiller vi krav om synliggjøring av klimafotavtrykk i alle relevante innkjøp. Innen 2020 er klimahensyn i kravspesifikasjon eller som tildelingskriterium godt innarbeidet i hele organisasjonen.	Gjennomført krav	Løpende Gjelder f.o.m. 2018		Ansvar: Innkjøpsansvarlige/ Alle virksomheter

¹ Forutsetter at biler på fossilt drivstoff registrerer kjørte km f.eks. ved bruk av drivstoffkort ved fylling.

Ansvar: SKOLE

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
<i>Mål 5: Gran kommune skal drive kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid i lokalsamfunnet og samarbeide med lokale initiativ og aktører.</i>				
5.4	Oppfordre skoler og barnehager til å bruke aktører og program som bidrar til økt kompetanse innen klima, energi og bærekraftig utvikling hos barn og ungdom.	Gjennomførte aktiviteter	Løpende	Klimapådriver
5.5	Aktivere skolene i ulike prosjekt/tiltak med fokus på å gå, sykle eller samkjøre til skolen for å redusere bruk av privatbil og drosje til skoleskyss.	Gjennomførte aktiviteter	Løpende	Klimapådriver

Ansvar: KULTURKONTORET

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
<i>Mål 5: Gran kommune skal drive kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid i lokalsamfunnet og samarbeide med lokale initiativ og aktører.</i>				
5.11	Pålegge alle mottakere av kommunale tilskudd i frivilligheten å utarbeide transportplan/kjørereglement etter føringer gitt av studieforbundene.		Løpende	

Ansvar: LANDBRUKSKONTORET

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
<i>Mål 3: Gran kommune skal ha kretsløpsbasert avfallshåndtering og oppnå 60 % materialgjenvinning innen 2024.</i>				
3.6	Initiere mulighetsstudie for biogassanlegg i landbruket.	Gjennomført mulighetsstudie	Innen 2022	Personalressurser Prosjektfinansieres Søke tilskudd Landbrukets Fagråd Hadeland HRA
<i>Mål 4: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra energibruk, med særlig fokus på oppvarming.</i>				
4.4	Initiere pilotprosjekt for solenergianlegg på låvetak.	Gjennomført pilotprosjekt	2019	Personalressurser Prosjektfinansieres Klimapådriver Glitre Energi

				Søke tilskudd	
4.5	Stimulere til økt uttak av greiner og topper (GROT) som energivirke.	Gjennomførte aktiviteter	Løpende	Personalressurser	Skogeierlag Tømmerkjøpere
4.6	Gi veiledning og søknadsbistand til etablering av fornybare gårdsvarmeanlegg.	Antall henvendelser Antall etablerte anlegg	Løpende	Personalressurser	
Mål 6: Gran kommune skal veilede og stimulere landbruksnæringa til å redusere klimagassutslipp, øke karbonlagring og drive bærekraftig verdiskaping.					
6.2	Arrangere kurs i energieffektiv kjøring av landbruksmaskiner.	Antall kurs/deltagere	2018-2022	Personalressurser Kursutgifter	Norsk Landbruksrådgivning Energigården
6.3	Etablere prosjektet «Den dyktige bonden» for å veilede og bistå gardbrukere til å; <ul style="list-style-type: none"> - forbedre agronomisk praksis som gir lavere klimagassutslipp (eksempler: endret jordbearbeiding, bedre drenering, grøfting, hindre jordpakking). - ta i bruk ny teknologi som gir lavere klimafotavtrykk (eksempler: gjødslingsteknologi, presisjonslandbruk, biogassproduksjon, roboter/droner etc.). - ta i bruk utmarksbeite i områder med tilgjengelige ressurser. - organisere jordleieforhold som gir minst mulig transport. - bruke drivstoff med lavt klimafotavtrykk på landbruksmaskiner. - gjennomføre energieffektivisering av bygningsmassen i landbruket 	Gjennomført prosjekt Evaluering av sluttrapport	2018-2022	Prosjektfinansieres (Prosjektlederstilling) Kommunal egenandel ca. 130 000 kr årlig i 3 år. Personalressurser	Klimapådriver Landbrukets fagråd Norsk Landbruksrådgivning Fylkesmannen Fylkeskommunen RR Andre kommuner
6.4	Gjennomføre informasjonstiltak om karbonlagring i jord. (Merknad: Inkluderes i prosjektet «Den dyktige bonden»)	Se tiltak 6.3	Se tiltak 6.3	Se tiltak 6.3	Se tiltak 6.3
6.5	Arbeide for mer bruk av trevirke i bygg.	Se tiltak 1.5 og 7.2	Se tiltak 1.5 og 7.2	Se tiltak 1.5 og 7.2	Se tiltak 1.5 og 7.2
6.6	Følge opp statlig tiltak for tettere planting	Antall saker	Løpende		Kontaktutvalget for skog
6.7	Følge opp statlig tiltak for gjødsling av skog	Antall saker	Løpende		Kontaktutvalget for skog
6.8	Veilede skogbruksnæringa til å drive stedstilpasset skogplanting blant annet ved tilpasset treslag til boniteter og bytte treslag på råtemark.	Gjennomførte aktiviteter	Løpende		Kontaktutvalget for skog
6.11	Stimulere til økt produksjon og salg av lokalmat i Hadelandsregionen.	Antall aktiviteter Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende		FM-regionmedarbeider Landbrukets Fagråd Hadeland Regionrådsadm

6.12	Stimulere til økt bruk av lokalmat hos lokale serveringssteder og hoteller, på lokale arrangementer og store arbeidsplasser i Gran.	Spørreundersøkelse?	Løpende		FM-regionrådsmedarbeider Regionrådsadm
------	---	---------------------	---------	--	---

Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.

7.3	Arbeide for økt kompetanse og rekruttering til treproduksjon og trebyggeri.	Gjennomført aktivitet	Løpende		Samarbeidspartnere: Almenningene Skogeierlag Skolefaglig rådgiver Hadeland vdg skole Klimapådriver
7.4	Formidle kunnskap om bruk av tre som byggemateriale til arkitekter, konsulenter, entreprenører og eiendomsutviklere.	Gjennomførte aktiviteter Antall deltakere	Løpende	Seminarutgifter 20-40 000 kr	Prosjektansvarlig Eiendom Klimapådriver

Som samarbeidspartner:

Mål 6: Gran kommune skal veilede og stimulere landbruksnæringa til å redusere klimagassutslipp, øke karbonlagring og drive bærekraftig verdiskaping.

6.1	Gjennomføre informasjon- og holdningstiltak for å øke gjenvinning av plast fra landbruket.	Antall kg plast?	2018-2022	Personalressurser Informasjonsmateriell/markedsføring	Ansvar: HRA Samarbeid: Landbrukets fagråd
6.9	Ivareta store sammenhengende skog- og utmarksområder i planprosesser.	Reguleringer Arealplaner	Løpende		Ansvar: Plan, bygg og oppmåling
6.10	Begrense utbygging på skogarealer, med særlig vekt på skog med høy bonitet.	Reguleringer Arealplaner	Løpende		Ansvar: Plan, bygg og oppmåling

Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.

7.7	Stimulere til økt bruk av lokalmat i reiselivsbransjen på Hadeland.	Spørreundersøkelse Registrert lokalmatsandel/varesortiment	Løpende		Ansvar: Destinasjonsselskapet GHRR Samarbeidspartner: Regionrådsadm.
-----	---	---	---------	--	---

Ansvar: DESTINASJONSSELSKAPET GHRR

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere	
<i>Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.</i>					
7.6	Gjennomføre pilotprosjekt og kurs i sertifiseringsordningen «Bærekraftig reisemål» for reiselivsbedrifter på Hadeland	Gjennomførte pilotprosjekt Antall deltakere	Innen 2020	Kursutgifter Prosjektleder Kommunal egenandel?	Klimapådriver
7.7	Stimulere til økt bruk av lokalmat i reiselivsbransjen på Hadeland.	Spørreundersøkelse Registrert lokalmatsandel/varesortiment	Løpende		Landbrukskontoret Regionrådsadm.

Ansvar: HADELAND OG RINGERIKE AVFALLSSELSKAP (HRA)

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere	
<i>Mål 3: Gran kommune skal ha kretsløpsbasert avfallshåndtering og oppnå 60 % materialgjenvinning innen 2024.</i>					
3.4	Gi innbyggerne kunnskap og praktiske tips for å øke utsorteringsgraden av husholdningsavfall.	Plukkanalyser	Løpende	Personalressurser	Klimapådriver Kommunikasjonsansvarlig i kommunen
<i>Mål 5: Gran kommune skal drive kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid i lokalsamfunnet og samarbeide med lokale initiativ og aktører.</i>					
5.7	Gjennomføre informasjon- og holdningstiltak for å øke gjenvinning av plast og redusere bruk av fossil og ikke-nedbrytbar plast.	Gjennomførte aktiviteter Questback-undersøkelse for ansatte	Innen utgangen av 2019	Personalressurser Informasjonsmateriell/markedsføring	Klimapådriver Kommunikasjonsansvarlig i kommunen
<i>Mål 6: Gran kommune skal veilede og stimulere landbruksnæringa til å redusere klimagassutslipp, øke karbonlagring og drive bærekraftig verdiskaping</i>					
6.1	Gjennomføre informasjon- og holdningstiltak for å øke gjenvinning av plast fra landbruket.	Antall kg plast?	2018-2022	Personalressurser Informasjonsmateriell/markedsføring	Landbrukskontoret Landbrukets Fagråd Hadeland

Som samarbeidspartner:

Mål 3: Gran kommune skal ha kretsløpsbasert avfallshåndtering og oppnå 60 % materialgjenvinning innen 2024.

3.6	Initiere mulighetsstudie for biogassanlegg i landbruket.	Gjennomført mulighetsstudie	Innen 2022	Personalressurser Prosjektfinansieres Søke tilskudd	Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeid: Landbrukets Fagråd Hadeland
<i>Mål 5: Gran kommune skal drive kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid i lokalsamfunnet og samarbeide med lokale initiativ og aktører.</i>					
5.6	Gjennomføre informasjon- og holdningstiltak for å oppnå endrede matvaner og mindre matsvinn	Gjennomførte aktiviteter Questback-undersøkelse for ansatte	Innen utgangen av 2019	Personalressurser Informasjonsmateriell/markedsføring	Ansvar: Klimapådriver Samarbeid: Kommunikasjonsansvarlig i kommunene Fremtiden I Våre Hender
<i>Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.</i>					
	Samarbeide med handelsnæringen om å redusere bruk av plast, bruke gjenvinnbar plast med lavt klimafotavtrykk hvor plastbruk er nødvendig og øke gjenvinning av plast.	Antall butikker/utsalg som innfører tiltaket Antall kg gjenvunnet plast	Løpende	Personalressurser	Ansvar: Næringsrådgiver, Klimapådriver

Ansvar: REGIONRÅDSADMINISTRASJONEN

<i>Mål og tiltak</i>	<i>Måleindikator</i>	<i>Tidsplan</i>	<i>Kostnader</i>	<i>Samarbeidspartnere</i>
Som samarbeidspartner:				
<i>Mål 2: Gran kommune skal tilrettelegge for klimavennlig transport og arealbruk.</i>				
2.10	Samarbeide med busselskap og fylkeskommunen for at kollektivtransport blir et godt alternativ til bil på de viktigste reisetrekningene for Hadeland.	Evaluering av rutetilbud Kollektivandel/antall reisende med kollektiv Reisevaneundersøkelse Transportanalyse i 2022?	Løpende	Personalressurser Ansvar: Kultur & Samfunn Samarbeidspartnere: Fylkeskommunen, Busselskap
2.11	Drive påvirkningsarbeid gjennom Stor-Oslo Nord-samarbeidet for at investeringer i Gjøvikbanen/CityLink prioriteres i Nasjonal Transportplan.	Evaluering av togtilbud Nasjonal transportplan 2022-2033	Løpende	Personalressurser Midler avsatt til regional stilling. Ansvar: Ordfører
<i>Mål 6: Gran kommune skal veilede og stimulere landbruksnæringa til å redusere klimagassutslipp, øke karbonlagring og drive bærekraftig verdiskaping.</i>				
6.11	Stimulere til økt produksjon og salg av lokalmat i Hadelandsregionen.	Antall aktiviteter Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende	Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeidspartnere: FM-regionmedarbeider Landbrukets Fagråd Hadeland

6.13	Stimulere til økt bruk av lokalmat hos lokale serveringssteder og hoteller, på lokale arrangementer og store arbeidsplasser i Gran.	Spørreundersøkelse?	Løpende		Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeidspartnere: FM-regionmedarbeider
------	---	---------------------	---------	--	---

Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.

7.7	Stimulere til økt bruk av lokalmat i reiselivsbransjen på Hadeland.	Spørreundersøkelse Registrert lokalmarksandel/varesortiment	Løpende		Ansvar: Destinasjonsselskapet GHRR Samarbeidspartnere: Landbrukskontoret
-----	---	---	---------	--	---

Ansvar: KLIMAPÅDRIVER

Mål og tiltak	Måleindikator	Tidsplan	Kostnader	Samarbeidspartnere
---------------	---------------	----------	-----------	--------------------

Mål 2: Gran kommune skal tilrettelegge for klimavennlig transport og arealbruk.

2.1	Fremme bruk av elsykler.	Antall elsykler solgt lokalt	2018-2019	Innkjøp av kommunale elsykler 100 000 kr?	
-----	--------------------------	------------------------------	-----------	---	--

Mål 4: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra energibruk, med særlig fokus på oppvarming.

4.7	Tilby rådgivning om fornybare og energieffektive løsninger, energisparingstiltak og støtteordninger til boligeiere og eiere av private næringsbygg.	Antall henvendelser Oppfølgingsrapport: antall og effekt av gjennomførte Enøk-tiltak 1 år etter rådgivning	Kampanje i 2019	Energirådgivere/ infomøter. Kommunal egenandel ca. 70 000 kr pr kampanje.	Energiportalen
-----	---	--	-----------------	---	----------------

Mål 5: Gran kommune skal drive kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid i lokalsamfunnet og samarbeide med lokale initiativ og aktører.

5.1	Bruke kommunens informasjonskanaler aktivt med å spre kunnskap og informasjon om klima og energi til lokalsamfunnet	Antall infoartikler Webtrafikk Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende		Kommunikasjonsansvarlig
5.2	Gjennomføre en årlig informasjon- og holdningskampanje for ulike temaer innen energi og klima (eksempler: Grønne uker, Mobilitetsuka, Earth Hour).	Gjennomførte aktiviteter	Årlig i perioden 2018-2022	Personalressurser Kommunal egenandel Søke tilskudd	Kommunikasjonsansvarlig
5.6	Gjennomføre informasjon- og holdningstiltak for å oppnå endrede matvaner og mindre matsvinn	Gjennomførte aktiviteter Questback-undersøkelse for ansatte	Innen utgangen av 2019	Personalressurser Informasjonsmaterieill/markedsføring	Kommunikasjons-ansvarlig Fremtiden I Våre Hender HRA
5.9	Gi alle innbyggere tilgang til ENØK-analyser av boligen sin	Webtrafikk	2018-2019	Årlig lisens: 10-20 000	Energiportalen Kommunikasjonsansvarlig

Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.

7.1	Samarbeide med handelsnæringen om å redusere bruk av plast, bruke gjenvinnbar plast med lavt klimafotavtrykk hvor plastbruk er nødvendig og øke gjenvinning av plast.	Antall butikker/utsalg som innfører tiltaket Antall kg gjenvunnet plast	Løpende	Personalressurser	Medansvar: Næringsrådgiver
7.9	Arrangere informasjonsmøter om miljøledelse i bedrifter og ulike sertifiseringsordninger.	Gjennomførte aktiviteter Antall deltakere Antall miljøsertifiserte bedrifter i kommunen	2018-2019	Kursutgifter	Medansvar: Næringsrådgiver Samarbeidspartner: Hadelandshagen

Mål 8: Gran kommune skal styrke kompetanse og ressurser til klima- og energiarbeidet.

8.3	Delta aktivt i klimanettverk.	Deltakelse på nettverksarenaer Aktiviteter i nettverk	Løpende	Personalressurser Evt. deltakeravgift	Kultur & Samfunn
8.6	Gjennomføre kompetansehevingstiltak for lokalpolitikere.	Aktiviteter	Løpende		Evt. deltakeravgift

Som samarbeidspartner:

Mål 1: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra egen drift.

1.3	Installere ladepunkter for tjenestebiler ved kommunale bygninger og arbeidsplasser som har behov for det.	Antall nye ladepunkter Andel bygg med ladepunkter	Installeres løpende. Fullført innen utgang av 2022.	Ca. 10-15 000 kr pr ladepunkt Ladepunktbehov må kartlegges Søke tilskudd	Ansvar: Stab & Støtte
1.14	Innarbeide følgende satsingsområder i felles anskaffelsesstrategi og avtale om interkommunalt innkjøps samarbeid for Hadelandskommunene: - Korte reiste innkjøp der det er hensiktsmessig. - Grønn innkjøpsprofil og kretsløpstankegang. - Synliggjøring av klimafotavtrykk og livsløpskostnader.	Ferdigstilt strategi og avtale	Innen 2019		Ansvar: Innkjøpskoordinator

Mål 2: Gran kommune skal tilrettelegge for klimavennlig transport og arealbruk.

2.2	Stimulere og tilrettelegge for etablering av boligløsninger som bidrar til lavere klimagassutslipp og mer bærekraftig ressursutnyttelse. Det skal startes opp et arbeid med å regulere et område til bærekraftig byggefelt hvor slike løsninger kan utprøves.	Andel av nye bygninger med disse kvalitetene	Løpende		Ansvar: Næringsrådgiver
2.6	Arbeide for at det etableres flere ladepunkter.	Antall ladepunkter	Løpende	Evt. Søke tilskudd	Ansvar: Utbyggere/ Grunneiere, Grønn Kontakt

2.7	Arbeide for at det etableres flere hurtigladere i tettstedene.	Antall hurtigladere	Løpende	Evt. Søke tilskudd	Ansvar: Utbyggere/ Grunneiere, Grønn Kontakt
Mål 3: Gran kommune skal ha kretsløpsbasert avfallshåndtering og oppnå 60 % materialgjenvinning innen 2024.					
3.4	Gi innbyggerne kunnskap og praktiske tips for å øke utsorteringsgraden av husholdningsavfall.	Plukkanalyser	Løpende		Ansvar: HRA Samarbeid: Kommunikasjonsansvarlig
Mål 4: Gran kommune skal redusere klimagassutslipp fra energibruk, med særlig fokus på oppvarming.					
4.4	Initiere pilotprosjekt for solenergianlegg på låvetak.	Gjennomført pilotprosjekt	2019	Personalressurser Prosjektfinansieres Søke tilskudd	Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeid: Glitre Energi
Mål 5: Gran kommune skal drive kunnskapsformidling og holdningsskapende arbeid i lokalsamfunnet og samarbeide med lokale initiativ og aktører.					
5.3	Være åpen for grasrotinitiativ (eksempler: økolandsby, Bærekraftig Liv, Transition Town, reparasjonskafé, låne- og delingsordninger).	Antall henvendelser med positiv respons fra kommunen Antall lokale initiativ/aktiviteter	Løpende		Ansvar: Kultur & Samfunn
5.4	Oppfordre skoler og barnehager til å bruke aktører og program som bidrar til økt kompetanse innen klima, energi og bærekraftig utvikling hos barn og ungdom.	Gjennomførte aktiviteter	Løpende		Ansvar: Skole
5.5	Aktivere skolene i ulike prosjekt/tiltak med fokus på å gå, sykle eller samkjøre til skolen for å redusere bruk av privatbil og drosje til skoleskyss.	Gjennomførte aktiviteter	Løpende		Ansvar: Skole
5.7	Gjennomføre informasjon- og holdningstiltak for å øke gjenvinning av plast og redusere bruk av fossil og ikke-nedbrytbar plast.	Gjennomførte aktiviteter Questback-undersøkelse for ansatte	Innen utgangen av 2019	Personalressurser Informasjonsmaterieill/markedsføring	Ansvar: HRA
Mål 6: Gran kommune skal veilede og stimulere landbruksnæringa til å redusere klimagassutslipp, øke karbonlagring og drive bærekraftig verdiskaping.					
6.3	Etablere prosjektet «Den dyktige bonden» for å veilede og bistå gardbrukere til å; - forbedre agronomisk praksis som gir lavere klimagassutslipp (eksempler: endret jordbearbeiding, bedre drenering, grøfting, hindre jordpakking). - ta i bruk ny teknologi som gir lavere klimafotavtrykk (eksempler: gjødslingsteknologi, presisjonslandbruk, biogassproduksjon, roboter/droner etc.). - ta i bruk utmarksbeite i områder med tilgjengelige ressurser.	Gjennomført prosjekt Evalueringsrapport	2018-2022	Prosjektfinansieres (Prosjektlederstilling) Kommunal egenandel ca. 130 000 kr årlig i 3 år. Personalressurser	Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeidspartnere: Landbrukets fagråd Norsk Landbruksrådgivning Fylkesmannen Fylkeskommunen RR Andre kommuner

	<ul style="list-style-type: none"> - organisere jordleieforhold som gir minst mulig transport. - bruke drivstoff med lavt klimafotavtrykk på landbruksmaskiner. - gjennomføre energieffektivisering av bygningsmassen i landbruket 				
--	---	--	--	--	--

Mål 7: Gran kommune skal veilede og motivere lokale næringsaktører til å redusere klimagassutslipp og drive bærekraftig verdiskaping.

7.3	Arbeide for økt kompetanse og rekruttering til treproduksjon og trebyggeri.	Gjennomført aktivitet	Løpende		Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeidspartnere: Almenningene Skogeierlag Skolefaglig rådgiver Hadeland vdg skole
7.4	Formidle kunnskap om bruk av tre som byggemateriale til arkitekter, konsulenter, entreprenører og eiendomsutviklere.	Gjennomførte aktiviteter Antall deltakere	Løpende	Seminarutgifter 20-40 000 kr	Ansvar: Landbrukskontoret Samarbeidspartnere: Prosjektansvarlig/Eiendom
7.6	Gjennomføre pilotprosjekt og kurs i sertifiseringsordningen «Bærekraftig reisemål» for reiselivsbedrifter på Hadeland	Gjennomførte pilotprosjekt Antall deltakere	Innen 2020	Kursutgifter Prosjektleder Kommunal egenandel?	Ansvar: Destinasjonsselskapet GHRR

Mål 8: Gran kommune skal styrke kompetanse og ressurser til klima- og energiarbeidet.

8.1	Spre informasjon om og oppfordre ansatte til å delta på relevante kurs, seminarer, konferanser og andre former for faglig påfyll.	Questback-undersøkelse for ansatte	Løpende	Deltakeravgift – skal prioriterer gratis/rimelige tilbud	Ansvar: Alle virksomheter
-----	---	------------------------------------	---------	--	---------------------------